

WAT IS HET?

*Leesbegrip kan gedefinieerd worden als het **verlenen van betekenis** aan geschreven **teksten**.*

Naast dat lezen ontspanning en **plezier** kan bieden, lezen leerlingen op school vooral ook om **nieuwe kennis** op te doen. In het onderwijs leren leerlingen hoe ze teksten moeten begrijpen om zo hun kennis te verdiepen en uit te breiden. Lezen is hiermee per definitie een **doelgerichte activiteit**.

Goed leesbegrip begint bij een goede **technische leesvaardigheid**. Dit houdt in dat de lezer de woorden in de tekst vloeiend en correct kan lezen. Vervolgens wordt betekenis gegeven aan deze woorden door dit te koppelen aan de morfologische kennis, grammaticale kennis en woordkennis. Ook een **grote woordenschat** is erg belangrijk om een tekst goed en vlot te kunnen begrijpen. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen 98% van de woorden in een tekst moeten kennen om deze goed te kunnen gebruiken en ervan te kunnen leren. Leerlingen moeten dus veel woorden kennen (**brede** woordenschat), maar ze moeten ook veel kennis over deze woorden hebben (**diepe** woordenschat). Lezers die veel weten over de betekenis, schrijfwijze en uitspraak van woorden zijn beter in staat om teksten te begrijpen dan lezers met minder diepe kennis over woorden.

Om vervolgens tot begrip van een tekst te komen moet de lezer **samenhang** aanbrengen in de tekst. Dit doet hij niet alleen door constant verbanden te leggen tussen verschillende zinnen en tekstdelen, maar ook door verbanden te leggen tussen informatie uit de tekst en eigen **achtergrondkennis**. Door betekenisvolle verbanden te leggen tussen de zinnen en tekstdelen, ontstaat er een **mentale representatie** van de informatie die is opgenomen in de tekst. Deze mentale representatie wordt ook wel het **tekstmodel** genoemd. Hierin is de informatie opgenomen die letterlijk in de tekst wordt vermeld. Om tot een dieper en rijker begrip te komen van de situatie die beschreven wordt in de tekst, is het van belang dat de lezer betekenisvolle verbanden legt tussen de informatie uit de tekst en eigen achtergrondkennis. Daarbij kan het gaan om kennis van de wereld en kennis over tekstgenres, tekststructuren en grammatica. Door het invoegen van deze achtergrondkennis, is de lezer in staat om een completere mentale representatie te vormen, ook wel het **situatiemodel** genoemd. Voldoende achtergrondkennis zorgt ervoor dat leerlingen vlot in staat zijn om betekenis te verlenen aan een geschreven.

Gedurende het lezen maken lezers gebruik van **metacognitieve kennis** om hun begrip van de tekst te monitoren. Daarnaast moeten leerlingen bij het ontdekken van tegenstrijdigheden tussen teksten en het inschatten van de betrouwbaarheid van een tekst kunnen evalueren en reflecteren. Wanneer begrip niet automatisch tot stand komt, is het belangrijk dat leerlingen kunnen terugvallen op een breed ontwikkeld repertoire aan **strategieën** die kunnen helpen bij het verbeteren van het tekst- en situatiemodel. Goede lezers zijn daarmee strategische lezers en beschikken over de vaardigheid om teksten op een doelgerichte wijze aan te pakken, ook wel strategische competentie. Het inzetten van leesstrategieën is hiermee een hulpmiddel en niet het doel op zich.

HOE ZIET EFFECTIEF ONDERWIJS IN LEESBEGRIP ERUIT?

Effectief onderwijs in leesbegrip wordt gekenmerkt door een aantal verschillende **componenten**:

- Allereerst is het belangrijk om **functionele, betekenisvolle leesopdrachten** aan te bieden, die een **realistisch en duidelijk omschreven doel en publiek** hebben. Door een diversiteit aan teksten aan te bieden die verschillen in onderwerp, lengte, samenhang en structuur blijft het begrijpend leesonderwijs **gevarieerd**. Wanneer je daarnaast teksten kiest die leerlingen aanspreken, wordt de leesmotivatie van leerlingen bevorderd. Wanneer leerlingen voldoende leesvaardig zijn, heeft een verhoogde leesmotivatie positief effect op de leerprestaties voor begrijpend lezen.
- **Expliciete instructie** over **tekststructuren** en het aanleren van **leesstrategieën** als middel zijn bevorderend voor het leesbegrip. Leerlingen kunnen leesstrategieën inzetten om hun begrip te ondersteunen, te monitoren of te herstellen. Er zijn strategieën die verwijzen naar processen die ingezet worden door de lezer om de tekst te lezen en begrijpen – **cognitieve strategieën** – en strategieën die verwijzen naar activiteiten die lezers inzetten om het eigen begripsproces te plannen, monitoren en herstellen – **metacognitieve strategieën**. Bewezen effectieve strategieën zijn:
 - Tekstoriëntatie en het stellen van een leesdoel
 - Tekststructuur herkennen
 - Vragen stellen
 - Visualiseren van tekstinhoud
 - Verbinden en relateren aan achtergrondkennis
 - Samenvatten
 - Monitoren en verhelderen
- Instructie in **leesstrategieën** is het meest effectief wanneer de strategieën **stapsgewijs** worden ingebed in een functionele context: ze zijn een **middel** om tot beter leesbegrip te komen, geen doel.
- Je kan als leerkracht bijdragen aan de ontwikkeling van ondersteunende kennis bij leerlingen, zoals **wereldkennis** en **woordenschat**. Zo kan je onder andere nagaan wat leerlingen al weten, het onderwerp goed introduceren en belangrijke kernwoorden met de leerlingen bespreken. Door teksten aan te bieden die aansluiten op voorkennis van leerlingen, verrijkt het leesbegripsonderwijs de kennis van leerlingen.
- Naast goede instructie, ben je ook verantwoordelijk voor het creëren van **interactie** tijdens de lessen: tussen jou en de leerlingen, maar ook tussen leerlingen onderling. Dit kan bijvoorbeeld door leerlingen samen opdrachten uit te laten voeren en met hen te discussiëren over teksten. Door te praten over teksten komen leerlingen tot een dieper tekstbegrip.
- Ten slotte is **integratie van het lees- en schrijfonderwijs** effectief. De leesvaardigheid van leerlingen is van invloed op de kwaliteit van de schrijfopdrachten van leerlingen, maar schrijfvaardigheden hebben ook invloed op het leesbegrip. Ook mondelinge taalactiviteiten kunnen goed geïntegreerd worden met lezen en schrijven. Het schrijven en praten over teksten leidt tot een betere verwerking van de inhoud van de tekst. Verder kan er een verbinding worden gelegd tussen leesbegrip en andere vakken door de thema's van teksten af te stellen op de leerinhoud van andere vakken.

HET BOEK DE 7 PIJLERS VAN ONDERWIJS IN BEGRIJPEND LEZEN

